

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.64>

УДК 330.3

Т. М. Самілик,

к. е. н., доцент, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5068-7440>

А. О. Прядко,

магістр кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-7481-3798>

В. О. Парафейник,

магістр кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0244-3409>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

T. Samilyk,

PhD in Economics, Associate Professor

Dnipro State Agrarian and Economic University

A. Pryadko,

Master's student of the Department of Economics,

Dnipro State Agrarian and Economic University

V. Parafeynik,

Master's student of the Department of Economics,

Dnipro State Agrarian and Economic University

INNOVATIVE ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISE: THEORY AND PRACTICE

У статті розглянуто основні аспекти інноваційної діяльності аграрного підприємства, яка виступає вирішальним фактором підвищення продуктивності та конкурентоспроможності в аграрному секторі. Основна увага приділяється впровадженню новітніх технологій та розвитку управлінських механізмів для ефективного використання ресурсів. Важливими факторами інноваційної діяльності є технологічний прогрес, кваліфікація кадрів та наявність фінансових ресурсів, що дають змогу підприємствам впроваджувати сучасні рішення у виробничі процеси.

Сучасна практика показує, що для успішної реалізації інноваційних проєктів необхідна активна співпраця з науковими установами та державна підтримка, зокрема через фінансові інструменти, такі як субсидії та пільгові кредити. Крім того, розвиток цифрових технологій, таких як точне землеробство та автоматизація виробничих процесів, є важливим напрямом інноваційної діяльності. Впровадження таких рішень допомагає підвищенню ефективності виробництва, зменшенню витрат та адаптації до змін у ринкових і кліматичних умовах.

Таким чином, інноваційна діяльність аграрних підприємств потребує комплексного підходу, що включає технічні та організаційні інновації, розвиток кадрового потенціалу та забезпечення фінансування. Інвестиції в інновації та кваліфіковані кадри дозволяють підприємствам не тільки підвищити свою ефективність, але й адаптуватися до нових викликів, що забезпечує стійкий економічний розвиток аграрного сектору.

The article considers that innovative activity of agricultural enterprises is a key factor in increasing their competitiveness and stability in the market. The main attention is paid to the implementation of the latest technologies and the development of modern management mechanisms that allow optimal use of available resources. Technological progress, improvement of staff qualifications and provision of access to financial resources are important conditions for successful innovative activity. This creates the prerequisites for the implementation of effective solutions in production processes that allow to increase productivity and reduce costs.

The practice of implementing innovative projects in the agricultural sector shows that close cooperation with scientific institutions and active state support significantly improve the capabilities of enterprises in this area. Subsidies,

preferential loans and other financial instruments contribute to increased investment in technology and innovation. Particularly important directions of development are digital technologies, such as precision agriculture, automation of production processes, as well as the implementation of the innovation management system. This allows enterprises not only to increase production efficiency, but also to quickly adapt to changing market and climatic conditions.

A comprehensive approach to innovative activity includes technical and organizational innovations, human capital development and financial support. By investing in the latest technologies and improving the qualifications of personnel, agricultural enterprises are able not only to strengthen their positions on the market, but also to ensure stable economic development, adapting to modern challenges. This is especially important in the context of global climate change and the growing need for food security. In the conditions of rapid changes, agricultural enterprises must not only implement the latest technologies, but also actively develop cooperation with suppliers of innovative solutions, forming new partnership models that will contribute to the implementation of best practices in the industry and strengthening their sustainability in competitive market conditions.

In addition, effective innovative activity requires a flexible organizational structure that will allow a quick response to changes in the external environment and consumer needs.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, аграрні підприємства, технології, ТОВ «МБК Єкатеринославський».*

Keywords: *innovations, innovative activity, agrarian enterprises, technologies, LLC "MVK Ekaterinoslavskyi".*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні виклики в аграрному секторі вимагають пошуку нових підходів до підвищення ефективності виробництва та забезпечення продовольчої безпеки. Інновації стають ключовим фактором, що впливає на конкурентоспроможність підприємств у глобальному масштабі. В цьому аспекті важливе місце посідає розвиток інноваційної діяльності, а також аналіз впливу інновацій на

економічні результати аграрних підприємств. Практична значущість полягає в необхідності адаптації аграрних підприємств до швидко змінних умов ринку, що вимагає впровадження нових технологій і методів управління для забезпечення сталого розвитку галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців акцентується увага на важливості інноваційної діяльності аграрних підприємств для забезпечення їхньої ефективності та конкурентоспроможності у сучасних умовах. Вітчизняні дослідники, зокрема Ареф'єва О., Залізнюк В., Ареф'єв С., Андрієнко М., розглядають теоретичні засади та практичні механізми впровадження інноваційних процесів, підкресливши необхідність розвитку інноваційних стратегій та інтеграції сучасних технологій. Зарубіжні фахівці фокусуються на реальних прикладах інноваційної діяльності аграрних підприємств, відзначаючи ефективність взаємодії між бізнесом та науковими установами, що виступає основою успішної інноваційної діяльності. Загалом, ці дослідження підкреслюють значущість впровадження інноваційного менеджменту, що дозволяє аграрним підприємствам не лише реагувати на виклики ринку, але й активно використовувати нові можливості для сталого розвитку та зростання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в узагальненні теоретичних і практичних аспектів розвитку інноваційної діяльності аграрного підприємства. Зокрема, акцентується увага на визначенні основних факторів, які впливають на ефективність інноваційної діяльності, та виявленні шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору через впровадження нових технологій і управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах, розвиток інноваційної діяльності аграрного підприємства виступає важливим елементом системи управління, оскільки саме інновації стають ключовим фактором, що визначають конкурентоспроможність підприємств в аграрному

секторі. Інноваційна діяльність підприємств визначається їх інвестиційною активністю і залежить від наявності та характеристик інноваційного потенціалу, який охоплює сукупність ресурсів, здібностей та можливостей, що дозволяють підприємству розробляти, впроваджувати та комерціалізувати нові ідеї, технології та рішення.

В науковій літературі [1, с. 6], інноваційний потенціал поділяється на декілька складових. Перш за все – це людський капітал, що включає в себе рівень освіти, кваліфікацію працівників та їхню мотивацію до впровадження нововведень. В аграрному секторі наявність спеціалістів, які володіють сучасними знаннями в галузі агрономії, біотехнологій та управління, є запорукою успішної реалізації інноваційних проєктів.

По-друге, важливим аспектом виступає матеріально-технічна база, яка забезпечує можливість впровадження нових технологій [2, с. 286]. Сучасна техніка, обладнання та програмне забезпечення відіграють ключову роль у підвищенні продуктивності праці та якості продукції, адже без відповідного матеріально-технічного забезпечення навіть найкращі ідеї залишаються на рівні теорії.

Фінансові ресурси теж критично важливі для реалізації інноваційних проєктів [3, с. 5]. Аграрні підприємства часто стикаються з проблемами доступу до фінансування, що обмежує їхні можливості для інвестування в нові технології. Тому розробка ефективних механізмів фінансування інновацій, таких як державні програми підтримки або партнерство з приватними інвесторами, виступають важливим завданням.

Організаційна структура підприємства також повинна бути адаптована до впровадження інновацій [4, с. 109]. Гнучкі управлінські моделі, що дозволяють швидко реагувати на зміни в ринковій ситуації, забезпечують більш ефективне використання інноваційного потенціалу, що передбачає створення спеціалізованих команд, відповідальних за розробку та реалізацію інноваційних проєктів, а також активну комунікацію між різними підрозділами підприємства.

Важливо також відзначити роль інформаційних технологій у процесі інновацій [5, с. 39]. Використання сучасних ІТ-рішень дозволяє аграрним підприємствам оптимізувати виробничі процеси, підвищити рівень аналітики і планування, а також здійснювати моніторинг стану продукції на всіх етапах її життєвого циклу.

Останнім, але не менш важливим аспектом виступає зовнішнє середовище, в якому функціонують аграрні підприємства. Конкуренція на ринку, зміни в законодавстві, а також потреби споживачів впливають на формування інноваційної стратегії підприємства [6, с. 13]. Тому аграрні підприємства повинні бути готові до адаптації своїх бізнес-моделей в умовах змін, які викликані глобалізацією та новими економічними реаліями.

Яскравим прикладом поєднання теоретичних концепцій і практики впровадження новітніх технологій та адаптації своїх бізнес-процесів до сучасних вимог ринку є ТОВ «Молочно-виробничий комплекс «Єкатеринославський», яке розташоване в Дніпропетровській області і спеціалізується на розведенні великої рогатої худоби та виробництві молока і молочних продуктів та має 18-ти річний досвід у цій сфері діяльності. Підприємство здійснює повний цикл виробництва – від вирощування тварин до переробки молока, займається оптовою торгівлею зерном, кормами та молочними продуктами і активно впроваджує різноманітні інновації та покращує технологічні процеси (табл. 1), що дозволяє йому залишатись конкурентоспроможним на ринку.

Таблиця 1. Основні напрями інноваційної діяльності

ТОВ «МБК «Єкатеринославський»

Напрямок інновацій	Характеристика впроваджуваних заходів
Автоматизація виробництва	Впровадження сучасних технологій для оптимізації виробничих процесів, збільшення продуктивності та покращення якості продукції
Модернізація обладнання	Оновлення виробничого обладнання для зменшення зношуваності та підвищення енергоефективності
Енергоефективність	Використання новітніх методів для зменшення енергоспоживання та скорочення витрат на енергоносії
Оптимізація логістики	Впровадження технологій для поліпшення управління постачанням і зберіганням продукції
Нові продукти та технології	Розробка та впровадження нових продуктів для розширення асортименту та задоволення потреб споживачів

Особливу увагу підприємство приділяє автоматизації виробництва, що дозволяє йому оптимізувати роботу, підвищувати продуктивність і якість продукції, а інвестиції у модернізацію обладнання та використання сучасних методів енергоефективності допомагають підприємству зменшувати використання енергоресурсів і знижувати загальні витрати на виробництво.

Проведений аналіз основних напрямів інноваційної діяльності ТОВ «МБК «Єкатеринославський» демонструє, що підприємство активно працює над впровадженням сучасних технологій для підвищення продуктивності та якості своєї продукції. Автоматизація виробничих процесів дозволяє значно оптимізувати роботу, зменшуючи залежність від людського фактору, що забезпечує скорочення витрат і підвищення ефективності. Модернізація обладнання формує довготривалу надійність роботи, знижує рівень зношуваності та дозволяє підприємству досягати високих стандартів енергоефективності, що важливо в умовах сучасних екологічних вимог. Вагомим напрямом виступає оптимізація логістичних процесів, що дозволяє краще управляти постачанням і зберіганням продукції, зменшуючи втрати та скорочуючи витрати на транспортування. Інновації у сфері розробки нових продуктів дозволяють підприємству постійно адаптуватися до змін на ринку та відповідати зростаючим потребам споживачів, що створює конкурентну

перевагу. Такий підхід до інноваційної діяльності є запорукою сталого розвитку та успіху підприємства на аграрному ринку.

Аналіз інвестицій ТОВ «МБК «Єкатеринославський» в інноваційну діяльність за період 2021–2023 років дає можливість визначити результативність вкладень у різні сфери функціонування підприємства та їхній вплив на загальну ефективність роботи. Аналіз витрат на інновації демонструє, як підприємство розподіляло свої фінансові ресурси для розвитку ключових напрямків, таких як автоматизація виробничих ліній, підвищення якості продукції, а також покращення управління енергоресурсами. На рисунках 1 – 3, більш детально відображено структуру витрат на інноваційну діяльність за різними напрямками у 2021, 2022 та 2023 роках.

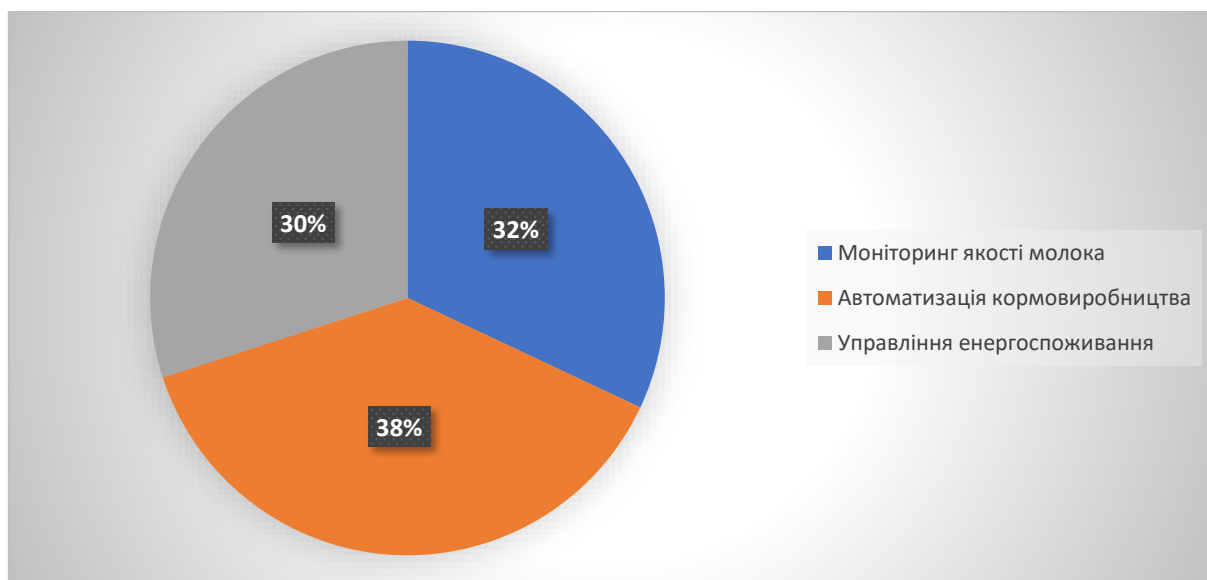


Рис. 1 Структура розподілу витрат на інноваційну діяльність в ТОВ «МБК «Єкатеринославський» за 2021 р, %

В 2021 році ТОВ «МБК «Єкатеринославський» інвестувало в три ключові галузі інноваційних проєктів: автоматизацію кормовиробництва, моніторинг якості молока та управління енергоспоживанням. Автоматизація кормовиробництва (38%) передбачала впровадження нових систем, які значно зменшили ручну працю та підвищили точність дозування кормів.

Інвестиції в контроль якості молока (32%) забезпечили впровадження автоматизованих лабораторій для перевірки параметрів молока, що підвищило його безпеку та довіру споживачів. У свою чергу, управління енергоспоживанням (30%) включало модернізацію енергетичної інфраструктури та нові системи моніторингу, що дозволило зменшити витрати на енергію і викиди.

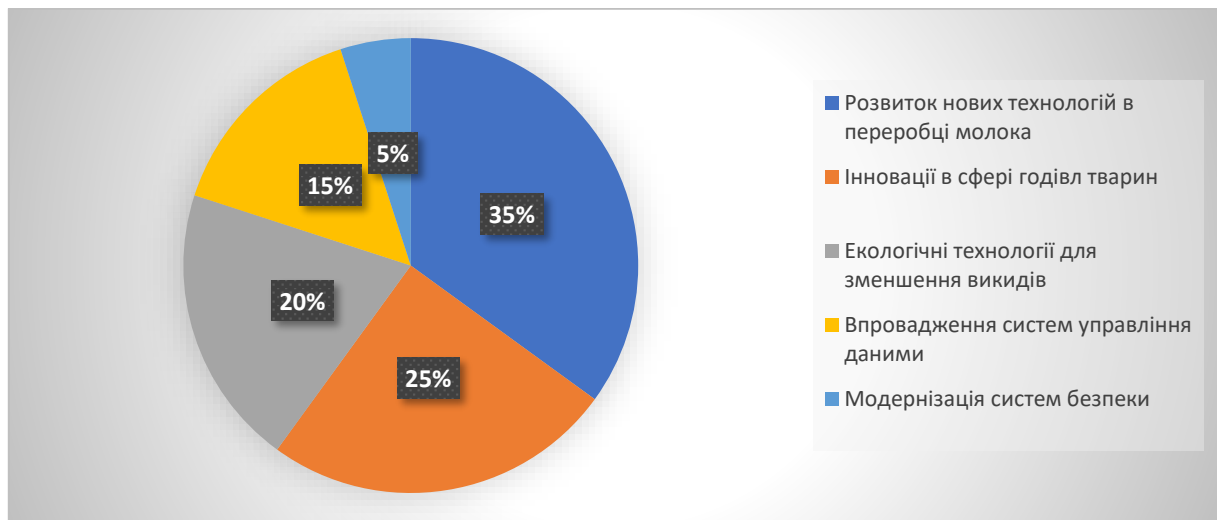


Рис. 2 Структура розподілу витрат на інноваційну діяльність в ТОВ «МВК «Єкатеринославський»» за 2022 р, %

В 2022 році компанія зосередила зусилля на впровадженні новітніх технологій для поліпшення процесу переробки молока за рахунок оновлення обладнання для пастеризації та сепарації, а також запровадження автоматизованих систем контролю температури та обробки молока, що сприяло підвищенню якості продукції та зменшенню енергетичних витрат.

Витрати на інновації в області годівлі тварин (25%) були націлені на інтеграцію нових систем контролю раціонів і автоматизацію годівельних процесів. Для цього було здійснено вдосконалення програм для оптимізації раціонів та модернізацію систем подачі кормів, що дозволило підвищити ефективність і знизити витрати на годівлю. Компанія також інвестувала в технології зменшення екологічного впливу (20%), які включали нові системи очищення викидів, оновлення обладнання для зниження викидів забруднюючих речовин та поліпшення утилізації відходів. Інноваційні

витрати на системи управління даними (15%) передбачали модернізацію інформаційних систем, що включало впровадження нових програм для оптимізації виробничих процесів і збору даних, підвищуючи ефективність управлінських рішень. Витрати на модернізацію систем безпеки (5%) включали оновлення відеоспостереження, нові технології контролю доступу та вдосконалення сигналізації. Такий підхід забезпечив високий рівень безпеки підприємства та захистив його ресурси від потенційних загроз. Таке розподілення витрат на інновації демонструє різноманітність напрямків, які ТОВ «МБК «Єкатеринославський» обрало для модернізації та підвищення ефективності виробництва, зосередившись на технологічних, екологічних, управлінських та безпекових рішеннях.

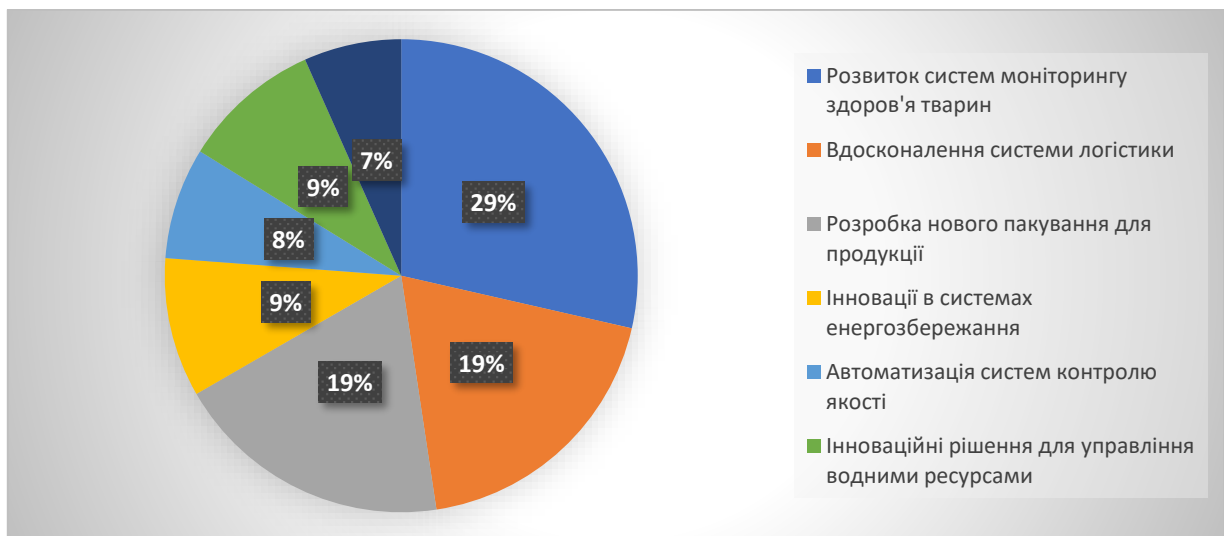


Рис. 3 Структура розподілу витрат на інноваційну діяльність в ТОВ «МБК «Єкатеринославський» за 2023 р, %

В 2023 році ТОВ «МБК «Єкатеринославський» розподілило свої інноваційні витрати між кількома ключовими напрямками, що відображає стратегічний підхід компанії до модернізації та вдосконалення виробничих і управлінських процесів. Першим пріоритетом для інвестицій стало вдосконалення систем моніторингу здоров'я тварин, яке отримало 30% загальних витрат на інновації. Даний напрямок охоплював запровадження нових технологій для спостереження за фізіологічними показниками тварин,

включаючи сучасні датчики та автоматизовані системи для ранньої діагностики захворювань - це дозволило компанії значно поліпшити методи профілактики і лікування, що позитивно вплинуло на загальний стан здоров'я тварин і їх продуктивність.

Другою важливою сферою інвестицій стало вдосконалення логістичних систем, на які було витрачено 20% коштів. Інвестиції в цій галузі були зосереджені на автоматизації складів, інтеграції сучасних систем управління постачанням і оптимізації транспортних маршрутів. Дані кроки дозволили значно знизити витрати та підвищити ефективність логістичних процесів, що забезпечує більш раціональне управління ресурсами та пришвидшує обробку замовлень.

Витрати на розробку нових упаковок для продукції склали 15% від загальних витрат. Даний напрямок передбачав інвестиції в створення нових типів упаковки, які покращують збереження продукції, зручність транспортування та споживання. Особливу увагу було приділено впровадженню екологічно чистих пакувальних матеріалів, що відповідають сучасним стандартам безпеки для навколишнього середовища.

Інновації у сфері енергозбереження були також важливою частиною інвестиційної стратегії компанії (9% витрат від загальної суми), яка передбачала розробку і реалізацію нових технологій, таких як впровадження енергозберігаючого освітлення, модернізації систем опалення та охолодження, а також інтеграції відновлювальних джерел енергії.

Таблиця 2. Результати інноваційної діяльності підприємства

Показник	Роки			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Кількість впроваджених інноваційних проєктів	3	5	7	2	2	66,67	40,00
Кількість автоматизованих виробничих процесів	4	6	8	2	2	50,00	33,33
Витрати на інновації (тис. грн.)	2500	3200	4100	700	900	28,00	28,13
Економія енергоресурсів (%)	12	15	18	3	3	-	-
Зниження виробничих витрат (%)	8	10	12	2	2	-	-

Отже, ТОВ «Молочно-виробничий комплекс «Єкатеринославський» активно впроваджує інноваційні рішення для підвищення ефективності виробництва та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Результати інноваційної діяльності підприємства наведені в таблиці 2.

Дослідження результатів інноваційної діяльності ТОВ «МБК «Єкатеринославський» за період 2021-2023 років демонструє динамічний розвиток та успішну реалізацію інноваційних проєктів на підприємстві. Кількість впроваджених інноваційних проєктів зросла з 3 до 7, що свідчить про активну модернізацію виробництва та постійне вдосконалення технологічних процесів. Абсолютне відхилення кількості проєктів за два роки становить 2 одиниці, а відносне — 66,67% у 2022 році та 40% у 2023 році, що підкреслює стабільний приріст інноваційної активності. Зростання кількості автоматизованих виробничих процесів, а також значні витрати на інновації, які зросли на 900 тис. грн у 2023 році, вказують на те, що підприємство робить значний акцент на впровадження сучасних технологій.

Ефективність інноваційної діяльності також простежується в покращенні енергозбереження та зниженні виробничих витрат. Зокрема, економія енергоресурсів зросла на 6% за два роки, а виробничі витрати зменшилися на 4%, що свідчить про позитивний вплив інновацій на економічну ефективність підприємства. Такі результати демонструють, що інновації не лише підвищують продуктивність, але й зменшують витрати, що

дозволяє ТОВ «МБК «Єкатеринославський» ефективно конкурувати на ринку та підвищувати свою рентабельність.

В подальшому, для загального поліпшення ефективності інноваційної діяльності підприємству рекомендується:

- впровадження новітніх технологій у виробничі процеси, які передбачають модернізацію обладнання, автоматизацію виробництва та використання сучасних інформаційних систем для управління. Такі заходи дозволять зменшити витрати, підвищити якість продукції та скоротити час на її виробництво;

- активніше залучати дослідження і розробки (R&D). Інвестиції в наукові дослідження призведуть до створення нових продуктів і технологій, що відповідатимуть сучасним вимогам споживачів. Співпраця з науковими установами та університетами допоможе отримати доступ до нових знань і розробок;

- формувати культуру інновацій у колективі. Сюди відноситься навчання працівників, заохочення їх до генерування ідей та участі в інноваційних проєктах. Проведення внутрішніх тренінгів та семінарів забезпечить належний рівень розвитку креативного мислення серед співробітників і сприятиме формуванню нових ідей;

- розширювати мережу партнерств з іншими підприємствами та організаціями в агропромисловому секторі. Спільні інноваційні проєкти мають привести до обміну досвідом, ресурсами та технологіями, що підвищить загальну ефективність інноваційної діяльності;

- здійснювати систематичний моніторинг та оцінку результатів інноваційної діяльності. Впровадження чіткої системи оцінювання ефективності інноваційних проєктів дозволить вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії.

Отже, сукупність перелічених заходів мають значно підвищити ефективність інноваційної діяльності ТОВ «МБК Єкатеринославський» та забезпечать його конкурентоспроможність на ринку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Проведений аналіз поточного стану та розвитку інноваційної діяльності ТОВ «МБК Єкатеринославський» свідчать про ефективність впровадження інноваційних заходів у виробничий процес. Компанія демонструє позитивні результати в покращенні якості продукції, оптимізації витрат та збільшенні обсягів реалізації - ці зміни дозволяють підприємству не лише зміцнити свої позиції на ринку, а й забезпечити стійкий розвиток в умовах конкурентного середовища. Проте існує потреба в подальшій адаптації інноваційної стратегії з урахуванням змін у споживчому попиті та технологічному прогресі.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі мають зосередитися на вивченні нових методів управління інноваційними процесами та наукових розробках у сфері агрономії. Дослідження ефективності співпраці з науковими установами та іншими агропідприємствами може сприяти впровадженню нових технологій. Крім того, важливим аспектом стане формування інноваційної культури в команді, що сприятиме активній участі працівників у процесах вдосконалення, що в свою чергу підвищить загальну ефективність інноваційної діяльності підприємства.

Література

1. Арєф'єва О., Залізнюк В., Арєф'єв С., Андриєнко М. (2024) "Economic adaptation of intellectual capital of industrial enterprises while improving the competences of professional groups: motivational and engineering aspect", *Економічна адаптація інтелектуального капіталу промислових підприємств при удосконаленні компетенцій фахових груп: мотиваційно-інжиніринговий аспект*. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, Вип. № 19(38), 21 с.

2. Федина Т.Г. (2020) "The effectiveness of the introduction of the latest production technologies in the professional training of qualified workers", *Ефективність впровадження новітніх виробничих технологій у професійну*

підготовку кваліфікованих робітників, Реалізація сучасних освітніх практик при підготовці кваліфікованих робітників, С. 284 – 289

3. Гаджук М., Стадник В. (2024). "Organizational and structural aspects of maintaining the financial stability of industrial enterprises in innovative development projects", *Організаційно-структурні аспекти підтримання фінансової стійкості промислових підприємств в проєктах інноваційного розвитку*, Економіка та суспільство, Вип. № 62, 10 с.

4. Мельник А., Богач Ю. (2020) "Economics and enterprise management", *Економіка і управління підприємствами*, Вип. № 4, С. 92 – 113

5. Дашко І.М. (2022) "The role of innovation in the modern economy", *Роль інновацій в сучасній економіці*, Секція «Впровадження інновацій та сучасних технологій», С. 39 – 40

6. Волик С. В. (2024) "Competition as a key property of the market of agricultural products", *Конкуренція як ключова властивість ринку сільськогосподарської продукції*, Економіка, С. 3 – 18

References

1. Arefieva O., Zaliznyuk V., Arefiev S., Andrienko M. (2024) "Economic adaptation of intellectual capital of industrial enterprises while improving the competencies of professional groups: motivational and engineering aspect", *Adaptive management: theory and practice. Economics series*, Vol. 19(38), 21 p.

2. Fedina T.G. (2020) "The effectiveness of the introduction of the latest production technologies in the professional training of qualified workers", *Implementation of modern educational practices in the training of qualified workers*, pp. 284 - 289

3. Gadzuk M., Stadnyk V. (2024). "Organizational and structural aspects of maintaining the financial stability of industrial enterprises in innovative development projects", Vol. 62, 10 p.

4. Melnyk A., Bogach Yu. (2020) "Economics and enterprise management", *Economics and enterprise management*, Vol. 4, pp. 92-113

5. I.M. Dashko (2022) "The role of innovation in the modern economy", Section "Implementation of innovations and modern technologies", pp. 39 - 40

6. Volyk S. V. (2024) "Competition as a key property of the market of agricultural products *Economics*, pp. 3-18.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2024 р.